

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН І ГЕОГРАФІЇ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД "ХАРКІВСЬКИЙ ОРГАНІЗАЦІЙНО-
МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ"
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

Матеріали ІХ Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
(15 січня 2026 р., м. Харків)

Харків
2026

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра суспільно-економічних дисциплін і географії
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Обласний комунальний заклад
«Харківський організаційно-методичний центр туризму»
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали ІХ Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
(15 січня 2026 р., м. Харків)**

Харків 2026

УДК: 338.48:911: 322: 314.1: 37:502:551:63: 504:379.852:811

Рецензенти:

Денисик Г. І., д.г.н., професор,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Маховка В.М., к.е.н. доцент,
Національний університет "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка"

Редакційна колегія:

О.О. Ніколаєнко – д.і.н, професор, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди; **С. В. Гришко** - к.г.н, доцент, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького; **О.О. Зеленько** - к.е.н, доцент, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди; **Л.І. Полякова** – к.і.н., доцент, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького; **Т.Г. Гуцан** – к.п.н., доцент Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди; **П.І. Лоцман** – к.г.н, доцент, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди; **І.К. Нестерчук** - к.г.н., доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка; **Ю.І. Муромцева** – к.е.н., доцент, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди; **В.Д. Холодок** – к.наук з держ управління, директор ОКЗ "Харківський організаційно-методичний Центр Туризму"; **Т.С. Коптєва** – доктор філософії з природничих наук, доцент Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди; **В.О. Воронін** – доктор філософії з природничих наук, ст. викладач Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди;

*Рекомендовано редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди
протокол № 1 від 21.01.2026*

Географія та туризм: Матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (15 січня 2026 р., м. Харків) / за заг. ред. Муромцевої Ю.І. Харків: ХНПУ ім.Г.С.Сковороди, 2026. – 438 с.

У збірнику представлено матеріали, присвячені актуальним питанням сучасної географічної науки та туризмознавства, методиці їх викладання.

Розглянуто освітні тенденції у галузях географії та туризму у світі й Україні, проблеми природничої географії, висвітлення реалізації Сталого розвитку в екологічній, економічній та соціальній сферах, розглянуто питання про стан і розвиток туризму в світі й Україні, перспективі післявоєнного відновлення і використання туристичних ресурсів, природної та культурно-історичної спадщини України.

Для викладачів, аспірантів, магістрів, студентів вищих навчальних закладів та інших зацікавлених осіб.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, галузевої термінології, наявність плагіату, імен власних та інших відомостей.

© Колектив авторів, 2026
© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2026

ЗМІСТ

Розділ 1. Трансформаційні процеси в системі освіти в умовах глобалізаційних змін та післявоєнного відновлення України	10
<i>Пуґач С. О.</i> СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ СИСТЕМИ ОСВІТИ	10
<i>Воровка М. І.</i> ПЕДАГОГІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	14
<i>Браславська О. В., Швайковський А. А.</i> СЬОГОДЕННЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	17
<i>Альтґайм Л. Б., Семеген О. О.</i> РОЛЬ КРАЄЗНАВЧИХ ЕКСКУРСІЙ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	21
<i>Моложон К. О.</i> ГОСТЬОВІ ЛЕКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ, УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ НАВЧАННЯ ТА НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ: РЕЗУЛЬТАТИ KEY-ДОСЛІДЖЕННЯ	25
<i>Арсененко І. А., Донець І. А., Хомотюк Ю. П.</i> ФОРМУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	30
<i>Жилка Я. М., Власенко Р. П.</i> ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСВІТНИХ ПЛАТФОРМ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ	37
<i>Левада О. М., Гришко С. В., Непша О. В.</i> ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ «КАРТОГРАФІЯ З ОСНОВАМИ ТОПОГРАФІЇ ТА НАВЧАЛЬНОЮ ПРАКТИКОЮ»	41
<i>Нелін Є.В.</i> З ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ: ІНСАЙТИ І ПОРАДИ КОЛЕГАМ	45
<i>Христова Т. Є., Кузік В. О.</i> ОПТИМІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМ ПОСТАВИ В УМОВАХ ОСВІТНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	49
<i>Муртазієв Е. Г., Христовой Д. Ю.</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ В ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	53
<i>Кожевникова А. В., Кожевников П. П.</i> ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЯДРО ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ	56
<i>Пюрко В. Є., Пюрко О. Є., Арабаджи-Тіпенко Л. І.</i> ДИВЕРСИФІКАЦІЯ	60

31.12.2025).

УДК 91:371

*Альтгайм Любов Богданівна,
кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та методики її навчання,
Семеген Оксана Олегівна,
кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та методики її навчання,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль*

РОЛЬ КРАЄЗНАВЧИХ ЕКСКУРСІЙ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні ми живемо у дуже складний час, коли наша країна стикається із безліччю викликів і загроз. Війна - це наша страшна реальність, яка впливає на життя дорослих людей, а особливо на життя школярів. Проте, незважаючи на це, нам потрібно пам'ятати, що ми - українці, наша батьківщина — Україна, яку ми любимо, захищаємо і гордимся нею.

Національне виховання школярів під час війни особливо потрібно фокусувати на формуванні патріотичної свідомості, любові до України, повазі до історії та культури, а також готовності захищати державу через різноманітні методи: волонтерство, зустрічі із ветеранами, відвідування виставок, вивчення історії, активну участь у громадському житті та використання всіх цих сучасних технологій під час краєзнавчих екскурсій. Головні завдання цих заходів - це розвиток громадянських рис, моральності, духовності та національної ідентичності, що є особливо важливим в умовах війни.

Національне виховання школярів під час організації і проведення краєзнавчих екскурсій — це не лише про любов до Батьківщини, а й про розуміння її цінностей, традицій та культури, а також готовність захищати її.

Тому важливим є підбір екскурсійних об'єктів та інформації для розповіді про них. [1]

Вивчення школярами на краєзнавчих екскурсіях героїчних подвигів українського народу, розповіді про національні легенди та наші символи допоможе учням усвідомити, що вони є частиною великого історичного спадку. Так, наприклад, у м. Тернополі 29 серпня 2015 року, а саме у тернопільському гідропарку “Топільче” відкрили пам’ятник, на якому викарбувано: “Тернополянину Славку Луцишину – наймолодшому вояку Першої світової війни”. Мирослав (Славко) Луцишин народився 22 травня 1908 року у селі Загребелля під Тернополем. На початку Першої світової війни його батька забрали до австро-угорської армії. Невдовзі той потрапив до російського полону. Фронт пролягав територією Східної Галичини, у зоні бойових дій опинилася й Тернопільщина. Мати Мирослава тоді евакуювали до табору біженців і виселенців у місті Гмюнд (Нижня Австрія). Хлопчик при цьому загубився. У липні 1915 року під час боїв біля села Озерна (це недалеко від міста Тернополя) його поранено і він потрапив до військово-польового шпиталю 3-ї австро-угорської армії. Дитину вилікували й залишили служити санітаром при тому ж таки шпиталі. Славко допомагав доглядати поранених і хворих вояків. [3] Так семирічний український хлопчик став солдатом медичної служби, а отже, повноцінним учасником війни. Протягом тривалого часу Мирослав Луцишин залишався забутою постаттю, аж поки його історією не зацікавилися тернопільські краєзнавці. Тема участі дітей у війнах – надзвичайно складна тому, що за нормами сучасного міжнародного права, залучення дітей до участі у бойових діях (навіть добровільне) є протизаконним. Таке залучення мало місце в усі часи і відбувається сьогодні, але ставлення до нього у різні періоди і у різних суспільствах було неоднаковим і малодослідженим із тих причин, що конкретні обставини, пов’язані із участю дітей у бойових діях, зазвичай, погано документуються, а це неминуче породжує численні легенди й домисли. І коли ми учням розповідаємо про

їхнього земляка, українського хлопчика Мирослава Луцишина, якого чимало вітчизняних дослідників називають наймолодшим учасником Першої світової війни, у них формуються різні почуття і національні насамперед. А за роки цієї війни таких легендарних постатей вже є і ще буде багато.

Також, національне виховання охоплює формування громадянських рис у дітей, коли ми робимо акценти на краєзнавчих екскурсіях про важливість зберігання та поваги до нашої культури, української мови, народних пісень, танців та звичаїв. Адже підтримувати рідний мовний простір та виявляйте повагу до української культури - це основа нашої національної ідентичності.

Яскравим прикладом культурного спадку і гордістю нашого краю є творчість нашої землячки Соломії Крушельницької, пам'ятник якій встановлено 22 серпня 2010 року. Бронзовий стрункий силует у старовинному вбранні у капелюшку, що спирається правою рукою на оригінальні перила із застиглої музики створено львівсько-рівненсько-тернопільським колективом художників у складі Володимира Стасюка, братів Андрія і Володимира Сухорських, Ізабелли Ткачук, Данила Чепіля та Анатолія Водоюяна. Висотою 3,8 м і масою 3,5 т образ пам'ятника Соломії Крушельницької стоїть на круглому триярусному гранітному постаменті, позаду якого алея фонтанів на бульварі Тараса Шевченка і Тернопільський академічний обласний український драматичний театр імені Тараса Шевченка. Золотий голос Тернопільщини Соломія Крушельницька на початку ХХ століття стала зіркою, у zenіті слави її зустрічали оплески вишуканої публіки столиць світового оперного мистецтва у Парижі (1902) та Неаполі (1903). Дивовижне ж відродження у театрі Брешиї "Гранде" до життя проваленої раніше опери Джакомо Пуччіні "Мадам Баттерфляй" у 1904 році поставило золотий голос Галичини в один ряд із визнаними метрами цього королівського жанру музично-драматичного мистецтва, що забезпечило їй головні партії у Ла Скало починаючи із 1906 року. Навмисне замовчана й тому практично забута у радянський період слава улюблениці галицької інтелігенції знайшла своє відродження на рідній землі

разом із народженням третього тисячоліття. Ім'ям Соломії Крушельницької названо музичні заклади і вулиці Львівщини та Тернопільщини, а нетлінний образ великої оперної співачки увічнений там, де народжувався її талант - пам'ятники у дзеркальній залі Театру опери та балету Львова та на бульварі Шевченка у Тернополі. Цим відновлено історичну справедливість примадонни, що здобула світову славу і була забута на рідній землі.[2]

Саме на таких екскурсійних об'єктах національне виховання під час краєзнавчих екскурсій охоплює формування патріотичних та громадянських рис у дітей і, що особливо важливо в умовах воєнного стану, навчає дітей ціннісному ставленню до миру, толерантності та взаєморозуміння, а також почуття відповідальності за збереження української ідентичності.

Важливим аспектом національного виховання є розвиток моральних цінностей. Діти повинні навчатися повазі до людського життя, милосердю, справедливості та взаємодопомозі, всього того, що завжди було притаманне українській нації.

Література

1. Альтгайм Л.Б. Організація екскурсійних послуг, Тернопіль. ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. – 204 с.^[P]_[SEP]
2. Альтгайм Л., Стецько Н. Репрезентація екскурсійних об'єктів через призму видатних постатей у м. Тернополі та області. Охорона культурної спадщини як невід'ємний елемент розвитку туризму на Тернопільщині. Матеріали науково-практичної конференції, м. Збараж, 31 травня 2023 р. Наукове видання. Збараж: Національний заповідник «Замки Тернопілля», 2023, С. 3-9.^[P]_[SEP]
3. Тернопільщина. Історія міст і сіл: у 3 т. Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2014. 342 с.